

21. 9. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Trestní odpovědnost v závislosti na nepřičetnosti

Základním předpokladem pro trestní odpovědnost je spáchání trestného činu, který definuje trestní zákoník v § 13 odst. 1 takto: „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“ [1] Mezi takové znaky uvedené v trestním zákoně patří znaky skutkové podstaty trestného činu, zákonem stanovený věk pro trestní odpovědnost, jehož hranice je stanovena dovršením věku 15 let a přičetnost.

Významným kritériem, zda bude pachatel trestného činu trestně odpovědný či nikoli, je právě otázka posouzení přičetnosti, respektive nepřičetnosti. Nepřičetnost je definována trestním zákoníkem v § 26: „Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“ [2] Z tohoto ustanovení vyplývá, že pro naplnění nepřičetnosti musí být kumulativně splněno kritérium psychologické a kritérium biologické.

Biologické kritérium nepřičetnosti zakládá duševní porucha podle § 123 trestního zákoníku: „duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.“ [3] Komentář k trestnímu zákoníku podrobněji vysvětluje, že duševní porucha, jež je příčinou nepřičetnosti, může být přechodná a krátkodobá v rozsahu od několika vteřin (porucha vědomí řidiče auta jako příčina dopravní nehody) do několika minut (epileptický záchvat) nebo může být dlouhodobějšího či trvalého rázu (schizofrenie).[4]

Psychologické kritérium nepřičetnosti zahrnuje schopnosti ovládací a schopnosti rozpoznávací, kdy k naplnění tohoto kritéria stačí absence jedné z těchto schopností. Nedostatek schopnosti rozpoznávací lze spatřovat i v tom případě, když osoba, jejíž nepřičetnost je posuzována, vnímala rozhodné skutečnosti ohledně svého činu, nicméně již nebyla schopna pochopit protiprávnost svého činu, nemohla pochopit společenské souvislosti, vlastní smysl činu a jeho dopad, není schopna pochopit, že jde o čin v dané společnosti nedovolený a právem zakázaný. Nedostatek schopnosti ovládací je dán v případě, když osoba není způsobilá ovládat své jednání, posuzovaná osoba se nacházela v takovém duševním stavu, že ačkoliv si uvědomuje protiprávnost svého činu, není ovšem způsobilá své jednání svými duševními schopnostmi regulovat, není schopná své jednání ovládnout. Schopnost ovládací v daném případě zcela vymizela.[5]

Důležité je zmínit, že přičetnost se presumuje, kdežto nepřičetnost se musí dokazovat. Dokazování nepřičetnosti se provádí znaleckým posudkem znalce z oboru psychiatrie. Tento požadavek je dán rozhodnutím Nejvyššího soudu České socialistické republiky: „Otázka nepřičetnosti je otázka právní, její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení na základě skutečností vyplývajících z provedených důkazů. Povaha této otázky vyžaduje, aby její posouzení bylo založeno na odborných

znalostech z oboru psychiatrie. Znalecký posudek z tohoto oboru je však jen jedním z podkladů pro vytvoření soudcovského přesvědčení o otázce přičetnosti a musí být hodnocen v souvislosti se všemi ostatními zjištěnými skutečnostmi z tohoto hlediska relevantními. [6]

Oproti dospělým pachatelům, jejichž trestní odpovědnost lze označit jako absolutní, podléhají mladiství kromě ustanovení trestního zákona o nepřičetnosti zvláštnímu režimu tzv. relativní trestní odpovědnosti, kdy je trestní odpovědnost podmíněna ještě rozumovou a mravní vyspělostí.

Tzv. relativní trestní odpovědnost zakládá ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže § 5: „*Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“ [7] Hlavním důvodem, proč se na mladistvé osoby používá zvláštní zákonné úpravy, která do jisté míry zvýhodňuje jejich právní postavení a zakládá specifický procesní režim, je zejména vývojové období, ve kterém se osoba mladistvého nachází. Osoba mladistvého prochází vývojovým obdobím, jež je označováno jako adolescence. Dané vývojové období je charakteristické věkovým rozptylem 15-20 let a mladistvý v něm prochází řadou důležitých změn.

Z hlediska vývoje mladistvého složky rozumové a mravní vyspělosti, které se vzájemně ovlivňují, tvoří do značné míry celek. Složku rozumového vývoje lze definovat jako postupné nabývání schopnosti pojmového myšlení, kdy stupeň takového vývoje je určován právě dosaženou úrovní pojmového myšlení. Mravní vývoj osoby mladistvého můžeme definovat jako proces, během kterého dochází k individuálnímu rozvoji a osvojení norem chování, které platí v daném období rozvoje společnosti. Osoba mladistvého dané normy přeměňuje na osobní a morální kvality, tím si vytváří vlastní hodnotový systém, který je v určitém vztahu k hodnotám společnosti, v níž žije.[8] Posouzení, zda osoba mladistvého dosáhla požadované úrovně rozumové a mravní vyspělosti, náleží znalcům z těchto odvětví: „*znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii.*“ [9]

Za předpokladu naplnění biologického kritéria, které zakládá duševní porucha dle § 123 trestního zákoníku a zároveň psychologického kritéria, jež zahrnuje absenci schopnosti ovládací či schopnosti rozpoznávací, popřípadě obou, je nepřičetnost významnou okolností, která může vyloučit protiprávnost jednání pachatele činu, jež by byl za jiných okolností posouzen jako trestný čin. Oproti tomu v rámci relativní trestní odpovědnosti, která je uplatňována u osob mladistvých, je biologické kritérium podmíněno dosažením rozumové a mravní vyspělosti ve vztahu ke svým vrstevníkům a lze ji tak označit jako speciální důvod nepřičetnosti.

JUDr. David Řezníček, Ph.D., LL.M.

Mgr. Tomáš Černický

U Černé věže 66/3
370 01 České Budějovice

Tel.: +420 386 323 247

Fax: +420 383 839 361

e-mail: recepce@reznicek.cz

[1] § 13 odst. 1 zákona č. 40/2009, trestní zákoník

[2] § 26 zákona č. 40/2009, trestní zákoník

[3] § 123 zákona č. 40/2009, trestní zákoník

[4] Šámal, P., Válková, H., a kol.. Trestní zákoník (EVK). 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 369. ISBN 978-80-7400-428-5.)

[5] Šámal, P., Válková, H., a kol.. Trestní zákoník (EVK). 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 369. ISBN 978-80-7400-428-5.)

[6] Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 7. 6. 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78

[7] § 5 zákona č. [218/2003](#) Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

[8] Šámal, P., Válková, H., a kol.. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, s. 36. ISBN 978-80-7400-350-9

[9] § 58 zákona č. [218/2003](#) Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)